

Livets Tre i kunst og håndverksfaget

Land art og modellering

Anne-May Fossnes, kunstner og masterstudent UiA

Jan-Erik Sørenstuen, førstelektor og forfatter

Innledning

Dette er et sammendrag fra en workshop i naturkunst som Blomstrende Sørland arbeider med på 8. trinn ved Holvika Skole i Grimstad. Workshopen vi introduserer i denne teksten ble avviklet i april 2016. I løpet av en skoledag brukte vi friske pileskudd (salix) til å lage grønne rom i et utendørsmiljø. I 2015 fokuserte vi mer på tverrfaglighet. I 2016 var fokuset rettet mot sosiale læringsteorier og land art. Begge prosjektene var organisert som gruppearbeid.

I 2016 ønsket vi å lage et prosjekt med strengere grenser enn foregående år. I hovedsak bare to fag, kunst og håndverk på den ene siden, og naturfag med hagestell på den andre.

Deretter ønsket vi å se hvordan kunst, miljø, modellert atferd så vel som positiv tilbakemelding og kommunikasjon, kunne påvirke våre elevers følelser og holdninger til sitt arbeid.

Etter den norske læreplanen Kunnskapsløftet 2006, ble mye av skolens fokus i ungdomsskolen rettet mot Pisa-testene og våre resultater i matematikk og naturfag i forhold til disse. Skolens resurser ble kanalisert inn i matematikk og naturfag, og da vi ble oppmerksomme på menneskeskapte klimaendringer, satte vi vår lit til å løse fremtidens problemer innen disse fagområdene.

Kunstfag ble ikke vurdert som aktuelle i denne sammenheng.

I dag er ikke kunst-utdanning av lærere for ungdomsskolen et prioritert område, og lærere med mastergrad på dette nivået er en sjeldenhet.

I Finland kreves master-grad hos lærere i alle fag i ungdomsskolen, og natur og bærekraft står sentralt i kunstutdanningen.

Kunst blir ikke sett som en aktuell metode for å arbeide med natur og miljø i det norske skolesystemet. Derfor må vi spørre oss selv om natur og bærekraft kan være utfordringer for våre sanser, følelser, og engasjement, kanskje også for vår generelle læringsevne?

Professor Østergaard (NMBU), Bedre skole nr 4, 2013: «Naturfag og kunst har ved første blick ikke så mye med hverandre å gjøre. Men ved å trekke kunsten inn i naturfaget, eller omvendt, vil en rekke nye muligheter for erkjennelse tre frem. Elevene vil kunne øve opp sin evne til rike sanseerfaringer og til å knytte erfaringene til abstrakt kunnskap. Dette kan gi elevene en bedre forståelse av naturfenomener og en dypere innsikt i deres forbundethet med naturen», (Østergaard 2013). Sørenstuen 2016 (artikkel i Agderposten).

Land-art

Land art, earthworks, eller **Earth art** er det som land art- kunstneren Robert Smithson uttrykker, en kunsttradisjon der landskap og kunst er uatskillelige. Vi snakker om kunst laget i naturen, ved å bruke naturens materialer som jord, stein, sand, organiske materialer som stokker, greiner, blader, vann, snø og is; introduserte materialer som sement, metaller, asfalt og mineral- pigmenter. Land art er en kunstners protest mot den kunstige plastikkeestetikken, og hensynsløs kommersialisering av kunsten slik den fortonte seg mot slutten av 1960-årene i USA. I korthet en tradisjon basert på hvordan estetisk kunnskap kan anvendes i utendørs naturmiljøer.

Tate Modern har en kortfattet definisjon på land art som virker relevant i forhold til vårt prosjekt I Edens Have:

Land art er kunst laget direkte i landskapet ved å bearbeide selve landskapet til jordkunst, eller ved å lage strukturer i landskapet og bruke naturmaterialer som steiner greiner eller trær.

Vårt land art- prosjekt er utført i et miljø omgitt av ti store lindetrær, og et stort bøketre.

Selv om land art- tradisjonen er blitt tatt i mange retninger de siste 50 årene, ønsker vi å forholde oss til disse opprinnelige definisjonene, og også i vårt prosjekt ta den et stykke lenger ved å bruke grønne, levende organiske materialer, som levende pil.

Inspirert av miljøet og “Livets tre”, av Gustav Klimt, (Fliedl1990). Et maleri som har inspirert utallige kunstnere i ulike materialer og teknikker siden det ble laget.

Sosiale læringsteorier i kunst-utdanning

Vi kan lett forstå at barn lærer språk ved å leve i en kultur med ord, at de lærer å synge ved å herme sanger fra sin kultur, å danse ved å gå på danseskole, å spille piano ved å forsøke øve inn og repetere de klassiske komponistene. Når det kommer til visuell kunst, tror vi ofte at dette kun dreier seg om gener, talent og muligheter til å bruke vår kreativitet.

Vi glemmer at alle kunstnere kommer fra sine ulike kulturer og disse kulturenes påvirkning på dem. Pablo Picassos far var rektor ved Kunstakademiet i Malaga. Han fikk sin sønn til å tegne sammen med sine studenter, og da Pablo var 12 besto han opptaksprøven ved Kunstakademiet. Og som han uttrykte senere: «Jeg brukte resten av mitt liv på å lære å tegne og male som en femåring. Men han kunne ikke benekte kvaliteten på det som virkelig hadde åpnet hans øyne, hender og hjerne for visuell kunst. Faren hadde latt ham arbeide sammen med 18-årige kunststudenter. Hans «modeller» (innen modellering) var sterke forbilder, ikke for gamle, og tydeligvis midt i blinken i forhold til modelleringsteoriene.

“... barnets umiddelbare respons på modellens handlinger, blir vekket direkte og samtidig, og ofte utført senere uten at modellen er til stede», (Bandura, 1977).

Da Sovjetsamveldet ble etablert etter Første Verdenskrig, ble mange berømte kunstnere i Vesten opptatt av marxisme. De hadde til felles en stor interesse for utviklingen av kollektive samfunn og kulturer. Blant dem var noen av våre fremste kunstnere, som Wassily Kandinsky,

Johannes Itten, Paul Klee og Laszlo Moholy-Nagy fra Bauhaus-skolen i Weimar, og også noen av det 20. århundres mest kjente forskere innen sosiale læringsteorier, som Lev Vygotskij, Alexei Nicolaevitj, Urie Bronfenbrenner og Albert Bandurra.

De kollektive idealene og modelleringsteoriene, ble adoptert og videreført av blant andre de sosialistisk- venstre- ideologene på Po-sletta I Italia, der Loris Malaguzzi hadde som mål å utvikle generasjoner av barn som ikke ville bli så lette bytter for samfunnets maktfaktorer, ved å gjøre barn fri til å stole på sine egne sanser, (Sørenstuen 2011) og (Wallin1982).

Loris Malaguzzi hadde studert Bauhaus-skolens pedagogiske ideologier, (Drosde 1998). Disse ble hovedpilarene i hans didaktiske organisering av de berømte Reggio-Emilia-skolene i Nord- Italia etter 2. Verdenskrig.

Malaguzzi baserte blant annet sin ideologi på Vygotskijs teorier om “Den andre kompetente”, og at “det du kan gjøre sammen med kompetente personer i dag, kan du gjøre alene i morgen” (Vygotskij, 1978).

Ideer fra Vygotskij ble adoptert i kunstutdanningen I Bauhauskolen i Weimar 1919-36.

Vår påvirkning:

Vi ønsket å undersøke om disse faktorene kunne påvirke våre elevers innstilling til sitt arbeid i 2016-workshopen:

Prosjektgruppens presentasjon av bilder av land-art, bilder fra det foregående årets prosjekt for samme klassetrinn, samme skole, og på samme sted.

- **Selve stedets påvirkning på elevenes sanser**
- **Påvirkningen fra det opptegnede «Livets tre», Gustav Klimt, på plenen**
- **Demonstrasjoner av teknikker framfor elevene på det aktuelle stedet**
- **En opplest fortelling om hvordan et 7år gammelt barn opplevde installasjonen**

Da dette var et kunstverk mellom land art og modellering i et utendørs-miljø, stilte vi noen få enkle spørsmål til elevene våre, etter at verket var fullført.

Forskningstema:

Kan denne påvirkningen få betydning for elevens opplevelse av sitt verk?

Vi ville gi en innføring i noen av de praktiske og didaktiske valgene vi foretok, og sist se på hvordan prosjektet kunne utføres andre steder i Norge, og internasjonalt.

Dømmesmoen

Dømmesmoen er et middelalder-navn på et sted eller en gård med en slette/mo/eng hvor kriminelle er blitt dømt for sine ugjerninger. Stedet har gravhauger og steinsettinger fra eldre og yngre jernalder.

Edens Have er navnet på en liten park på Dømmesmoen, omgitt av store linde- og bøketrær. Dømmesmoen har vært gård, hagebruksskole, en avdeling av Universitetet i Agder (UiA), nå tilhørende Grimstad Kommune, og har fortsatt en av landets fineste parkanlegg. I UiAs tid ble parken brukt som land-art arena for kunst- og håndverksstudiene.

Lokaliteten er vesentlig, da den utgjør en standard for hele prosjektet.

Parken har betydning som rekreasjonssted for ulike grupper av fastboende og turister.

Våre materialer

Vi har valgt pilematerialet (salix) fordi den finnes på stedet, som tidligere forskningsskog for energi-forskning ved UiA, og fordi nye skudd vokser rett ut fra stammen i 3 til 5 meters lengder pr år. Den er myk og bøyelig og lett å få til å slå rot og vokse, dersom den blir plantet i rett tid, dvs mars til mai. Skal den plantes om sommeren, må skuddene høstes i mars og lagres i kjølerom. Pil er blitt mye brukt i kurvfletting over hele den nordiske halvkule. Da er skuddene blitt tørket, og deretter lagt i bløt i 60 graders vann i 24 timer. Da er de svært lett-bøyelige uten at de knekker.

Et prosjekt som dette, kan utføres over alt der det er en glenne i skogen, park eller hage. Bare pilen kommer i jorda etter maks to uker, kan den plantes over hele Norden.

“Blomstrende Sørland” og prosjektgruppa.

Organisasjonen Blomstrende Sørland hjelper Agderfylkene med å utvikle grønn kompetanse, og er administrert fra Dømmesmoen ved Arne Johannes Årflot. Han har etablert en

prosjektgruppe med bred estetisk kompetanse for å utarbeide naturkunst- prosjekter for ungdomsskolene i Grimstad, sammen med Den Kulturelle Skolesekken. Anne-May Fossnes, kunstner, Anita Knudsen gartner og keramiker, Jan-Erik Sørenstuen, førstelektor, kunstner og forfatter.

I Nord-Europa har mange kunsthåndverkere innen kurvfletting eksperimentert med både død og levende pilefletteinstallasjoner de siste 20 årene.

Noen få kunstnere, blant dem den dansk-sciscilianske kunstneren, Alfio Bonanno begynte med levende pil sammen med kunstnerne Arfinn Haugen og Arve Rønning i Risør i 1996. Jan-Erik Sørenstuen deltok i prosjektet sammen med 20 studenter fra UiA.(Sørenstuen 1999 og 2011).

Vår prosjektgruppe gjorde avtale med Holvika skoles 8. trinn med 52 elever og deres lærere i kunst og håndverk og naturfag om å delta sammen med oss i Edens have en dag tidlig i april 2016.

Også Dahlske Videregående skole ønsket å delta med 38 elever fra Helse og oppvekst.

Introduisering av prosjektet på Holvika Skole

Elever fra forrige års prosjekt (2015), hadde ifølge våre analyser svært positive opplevelse fra sitt prosjekt, og vi åpnet 2016-workshopen ved å la to av dem formidle dette til det nye kullet. De beste modellene er de som er bare litt eldre, osv!

I vår videre presentasjon gav vi oppmerksomheten til Robert Smithsons arbeid i land art, *The spiral Jetty in Utah*, 1970, og til Gustav Klimts maleri i art nouveau-stil *The Tree of Life*, Wien 1905.

Robert Smithson (1938-1973) er en av de fremste grunnleggerne av land-art, med blant

annet *The Spiral Jetty* in Utah, 1970. Vi valgte bildet av dette verket for å introdusere land-art fra 1960s-tallets USA. (Flam 1986).

Gustav Klimt (1862-1918) *Tree of life*, 1905.

Som flere kunstnere fra art-nouveau-perioden tidlig på 1900-tallet, har Klimt i dette bildet funnet inspirasjon fra spiral- og sirkerlformede former i naturen, (Fliedl 1990).

Begge disse verkene har i seg den verdensomspennende kulturelle inspirasjonen fra verdensrom, hav og land, som spiralformen i Melkeveien og sneglehusene fra hager, skog og hav. Vann i spiralform når vi drar proppen ut av badekaret, og motsatt spiral på den sydlige halvkule, grunnet de motsatte magnetiske kreftene fra Nord- og Sydpolene.

Naturmiljøet I Edens Have.

En vakker slette omgitt av ti enorme lindetrær og et bøketre gir rammene og naturens inspirasjon i det aktuelle temaet “Livets tre”.

Utfordring:

Vi utfordret elevene til å se omgivelsene og Gustav Klimts “Livets tre” sammen, og å skape sine egne variasjoner av spiraler og sirkler, og på samme tid ha formen på stammen og greinene i minne.

Vi hadde videre fordelene av å kunne vise bilder og video fra forrige års arbeid:

<https://www.youtube.com/watch?v=gLhyPkDCJ0>

Vi bestemte at de tykkeste (3cm) og de lengste (4 m) skuddene skulle plantes i form av en tunnelstamme, stor nok til at interesserte besøkende kunne gå inn i den.

Vi ga elevene i oppgave å tegne de ulike formene av spiral- og runde “hytteformer”, og deretter ble gruppens skisser plassert i det som kan se ut som “Livets tre», på bakken klare til å bli tegnet opp med kalklinjer på plenen.

Vi bad elevene om å ta med sine kameraer eller telefoner for å dokumentere sine arbeider, og for å muliggjøre estetisk arbeid med digitale bilder i kunst og håndverksfaget etter ferdigstilling.

Forrige år hadde vi en utstilling av fototrykk på tre i kafeen på Dømmesmoen.

Struktur

Utstyr:

Pil, spett, hyssing av naturfiber, kniver, grensakser (store og små), torvjord til å etterfylle i spetthullene etter planting og vanning, elevens skisser og kameraer.

Deltakerne:

52 elever ungdomsskoleelever, (inkludert en velkomstklasse med barn av utenlandsk opprinnelse).

36 elever fra Helse og oppvekst, videregående skole, fordelt på to dager

En førstelektor, en kunstner, og en gartner

6 lærere fra de aktuelle skolene

Organisering:

I begynnelsen av skoleåret ble lærerne oppmuntret til å innarbeide denne workshopen i sin undervisningsplan for året.

Et par dager før vår utendørs kunstworkshop fant sted, hadde vi klasseromsundervisning med innføring i generell land-art, i Gustav Klimts maleri, "Livets tre" og i det aktuelle kunstprosjektet med levende pileskudd med visning av bilder og video fra forrige års arbeid. Deretter laget hver enkelt elev tegninger av enkle sirkelformede pileflettede rom, der de gikk videre inn i gruppearbeider med 4-5 elever pr gruppe. Disse utarbeidet gruppens fellesbidrag til «levende pile-rom», og diskuterte fasong og størrelse.

Hver gruppe ville få utlevert ca 200 friske pileskudd av ca 4 meters lengder.

På workshopdagen skulle elevene starte kl 0900, med en kort praktisk innføring, lunch kl 1100, og arbeide til 1330.

Workshops 2016

Lederen for *Blomstrende Sørland*, Arne Johannes Årflot, sørget for prosjektgruppens progresjon i arbeidet. Her fantes kompetanse innen generell kunst, land art, undervisning, forskning, hagestell, foto- og videodokumentasjon.

Vi bad elevene betrakte Gustav Klimts maleri som et veikart liggende på bakken, knyttet til stedets miljø. «Livets tre» var på forhånd tegnet opp med kalkede linjer på bakken av prosjektlederne, for å kunne skape et 3D kunstverk på bakgrunn av et 2D bilde.

Om morgenen gav vi en demonstrasjon av dyp (ca 20cm) spetting, da dette viste seg å være den største svakheten i foregående års prosjekt. Alle elevene fikk «prøvespette» veiledet av prosjektgruppen. Dette var svært viktig for å få til en god start på pileveksten.

Deretter demonstrerte vi hvordan lage buer uten å brette skuddene ved å starte med store buer med et skudd fra hver side av «tunellen», bøye dem sammen i stor bue, for deretter gradvis å forminske dem og knytte dem sammen.

Våre elever og elevene fra videregående skole, tok skuddene og klippet av et par cm i den tykke enden som skulle i bakken, med gren-saks. Sammen laget de ca20 cm dype hull, plantet skuddene med ca15 cm mellomrom i to rader med ca70 cm mellomrom, for å kunne konstruere sidene på «stammetunnelen».

Elevene tok et pileskudd fra høyre og et fra venstre rad og bant dem sammen til en bue over hodene sine, med hyssing av naturfiber, et band på toppen og et på hver side, uten å brette skuddene. Vi gjentok dette med alle skuddene i de to radene.

Slik bandt vi sammen alle tunnel-“renningene”, og renningene for de spiral- og sirkelformede rommene. Dermed fikk hele installasjonen en form for «tak».

Det var nødvendig å lage sterke konstruksjoner gjennom hele installasjonen.

Slik kunne hele installasjonen nå betraktes som en vev med renninger, som manglet innslag. Deretter begynte vi i endene av tunnelen, som nå kunne betraktes som renningen i en vev, å veve inn innslagene diagonalt. Når vi hadde fylt hele veven med innslag fra høyre side og enden ned i alle hullene, gjorde vi det samme fra venstre side. Slik fikk hvert hull minst tre pileskudd nedplantet i grunnen. Slik fikk vi en fast og tett vevstruktur.

Vi etterfylte alle hullene med torvjord, fullgjødning og vann, og stampet det hele ned med helen.

Vi fant ut at ved å ta utgangspunkt i en kjent kunstners arbeid, kunne vi lettere illustrere vårt prosjekt, og gi utøverne et felles fantasibilde. Ved å bruke «Livets tre» av Gustav Klimt, sikret vi oss et felles estetisk utgangspunkt. Dernest følger utfordringene i å transponere et 2D bilde til en 3D installasjon.

Innenfor de oppgavene vi ga elevene, er det fortsatt store muligheter til individuelle variasjoner i størrelse, form, fasjon, struktur, mellomrom, tetthet, vevteknikker osv. Når vi sammenligner de to workshopene fra 2015 og 2016, ser vi at strukturens styrke, og de oppkalkede linjene med avsatt plass for hver enkelt gruppes arbeid, blir gode poeng for denne type utradisjonelle arbeider

En oppsummering og evalueringssituasjon

Kunstner Anne-May Fossnes fra prosjektgruppen, dokumenterte prosessen med videokamera. Dokumentasjon er et av de målene vi har for elevene, og siden det meste av menneskets atferd læres gjennom observasjon og modellering, er dette en aktuell måte å formidle slik kunnskap på (Bandurra 1977).

Slik så stedet ut da vi var ferdige med å plante installasjonen.

Spørreundersøkelse en måned senere

I 2016 fikk vi svært god respons fra elevene på et bestemt spørsmål som handlet om “meningen” med kunstverket. Som en del av dette årets prosjekt delte vi med elevene en historie om en annens opplevelse av deres installasjon, og lot dem reflektere over denne historien. Vi ønsker nå å dele historien om Jan-Eriks barnebarn som besøkte installasjonen en måned etter ferdigstilling.

Jan-Erik forteller om Marieke, 7år:

Alle skuddene hadde fått grønne knopper/ blader som viste at de utviklet røtter.

Jeg tok Maieke i hånda og fulgte henne til en av inngangene til pileinstallasjonen. Hun løp inn, i rom etter rom, spiral etter spiral, og i alle de sirkelformede rommene.

Ubetenksomt spurte jeg om hun ville hjelpe meg å telle antall rom. Hun hverken så eller hørte meg. Hun løp, berørte, krøp, om igjen og om igjen uten å snakke.

Da husket jeg at matematiske begreper og ord sannsynligvis kommer fra en annen hjernehalvdel. Det jeg var vitne til handlet om ren estetisk opplevelse, uten matematikk.

Csikszentmihalyi har funnet en spesiell flyt (flow) i tilstedeværelse eller stillhet når kunstnere (eller andre) er virkelig dypt inne i sin opplevelse eller skapende prosess.

Csikszentmihalyi, M. *Finding Flow: The Psychology of Engagement with Everyday Life*. Basic Books, New York, 1997.

Det som utspant seg foran øynene mine, handlet om rendyrkede estetiske opplevelser.

Mariekes opplevelse av Edens Have denne ettermiddagen kom fra hjertet. Følelsene, sensualiteten i hennes sanseapparat, fra selve dypet for estetiske opplevelser.

Hun forklarte: «Da du sa vi skulle til Dømmesmoen, trodde jeg at dette var en by eller et supermarked, som Lagunen i Bergen (det største kjøpesenteret i hennes hjemby, Bergen). Jeg hadde aldri tenkt at det skulle være i naturen. Jeg elsker naturen! Jeg elsker «Drømmesmoen». Jeg elsker de små rommene der!»

50 meter unna var det en skråning dekket av hvitveis.

Hun grep hvitveiser med hendene sine, og kastet seg ned på bakken blant de vakre blomstene, og var en blomst.

Hun fortsatte; «Nå forstår jeg hvorfor dette er «Drømmesmoen».

Denne ettermiddagen var hennes kunstopplevelse total og basert på alle hennes sanser. Hun så lyset i de ulike rommene, hørte vinden puste gjennom flettverket i den stille søndagsluften. Følelsen av kroppens bevegelser gjennom installasjonen, lukten av vår og smaken av bladene og blomstene som åpnet seg ved siden av henne der hun lå i blomsterengen, ble for henne en hengivelse til naturen og sanseligheten på stedet.

Ungdomsskoleelevene hadde laget et kunstverk og samtidig åpnet et barns hjerte og sanser mot naturen, kunsten og det sublime.

Kan de ha laget noe som åpner menneskers hjerter og sanser for naturen, kunsten og skjønnheten generelt? er et åpent spørsmål som konkretiseres i spørsmål 16 i vår spørreundersøkelse fra 2016.

Hva betyr det for deg at ditt verk/arbeid blir satt pris på av andre?

Vi har her konsentrert oss om svarene på spørsmål 16 i undersøkelsen:

Noen få avgir ikke svar, andre vet ikke, men positivt overraskende avgir hele 35 av de fremmøtte 45 som deltok i arbeidet positive svar.

Blankt: 6

Vet ikke: 2

Ingen betydning: 1

Var ikke til stede: 1

Altså 9 av de tilstedeværende 45 svarer at de ikke har noe bevisst forhold til denne problemstillingen, og en svarer «ikke til stede».

Hva sier flertallet (35 elever) om dette?

- Det betyr mye for meg
- Det får meg til å bli glad
- Det gleder meg
- Glad
- Moro
- 3 svarer bra
- Helt OK!
- OK! Gøy!

- Fordi da skaper vi lykke og glede
- Veldig gøy! Jeg har bidratt til at andre kan ha glede av dette
- Fint å glede andre med arbeidet jeg har gjort
- Da kan barna leke mer ute i naturen, i stedet for at de bare sitter inne
- Fint og bra! Jeg synes det er bra!
- Det er veldig spesielt
- Veldig gøy (hot!)
- Skikkelig kult at andre liker det vi har laget sammen
- Bra at jeg har laget noe unge og voksne har glede av
- Det er jo fint det (smilefjes)
- Folk kommer og ser, så kommer de ut i naturen
- Bra at andre får gleden av noe vi har laga
- Veldig rørende og spennende at arbeidet betyr noe for andre
- At du kan føle at du har hjulpet noen
- Det betyr mye for meg, og jeg håper at det inspirerer andre
- Bra at andre kan ha glede av det vi har gjort, siden vi jobbet mye med det
- Bra at noen kan ha glede av det
- At andre kan ha glede av det jeg har bygget, synes jeg er fint!
- Det var mer hjertet mitt!
- OK! Fint å vise andre hva vi kan gjøre med naturen
- Bra, da vet man at andre setter pris på det du har gjort
- Jeg blir glad over at noen like det jeg har laget, og at folk kan leke i den, og se hvor vakker og kul den er
- At andre får glede av mitt arbeid synes jeg er fint. De kan leke og ha det gøy
- Det var gøy å kunne være en del av noe så gøy.
- Det hadde ingen spesiell betydning for meg, men det er kult at vi kunne starte på en by som bare vil vokse og vokse. Ekstra gøy var det at byen var laget av pil. Men jeg er sikker på at det som ikke har betydning for meg, vil nok ha stor betydning for noen andre en gang. Og det har betydning for meg.

Tolkning

De som har tatt seg tid til å tenke over spørsmålet, har alle gitt spennende og positive svar, som viser at de har sans for å lage noe vakkert, og at det de lager kan ha en betydning for andre.

Et typisk svar fra 8. trinn på spørsmål 16, vil derfor bli:

- **Det er gøy, og det betyr mye for meg å ha laget noe fint som også kan bety noe for andre.**

Kan slike spørsmål og problemstillinger sette i gang prosesser for altruistisk kjærlighet og omsorg, og slik bidra positivt til å svekke mønstre som fremmer usunn og negativ konkurranse, fremmedgjøring og mobbing?

Som begrunnet innledningsvis, er det mye som taler for at disse svarene er representative for sitt klassetrinn og for sin stedlige ungdomskultur fra Holvika skole i Grimstad.

De som ikke har svart, eller svart med et negativt ubegrunnet svar, kan ha mange grunner til å gjøre det. Vi kan nevne pubertet med alt den fører med seg av usikkerhet, sjenanse og angst for personlige uttrykk. Noen opplever mobbing i skolehverdagen. Andre er skoletrette og negative til det meste som har med skolen å gjøre. Tre år senere i livet, er det hele 25 % av de unge som dropper ut av videregående skole.

I denne undersøkelsen var det faktisk 35 aktivt positive svar på spørsmål 16, fra de 45 fremmøtte som hadde deltatt i arbeidet i Edens Have, altså 80%

Dette opplever vi som et sterkt positivt uttrykk fra 8. klasse ved Holvika Skole i Grimstad.

Konklusjon

Det å formulere slike svar kan kanskje få en viss betydning for de unges fremtidige tanker, handlinger og holdninger. Dersom slike svar deles mellom medelever på trinnet, og videre blir kjent av elever fra lavere trinn, har det sannsynligvis en svært positiv synergieffekt, etter modellæringsprinsippene.

Videre vil det å ha designet og laget noe konkret og estetisk, være svært tilfredsstillende i seg selv.

Og dersom dette igjen kan glede andre, setter ungdomsskoleelevene ved Holvika Skole ekstra stor pris på at dette skjer.

Modellæring, self-efficacy og refleksjoner etter gjennomført prosjekt.

Kunne vår presentasjon av kunstbilder, video og bilder fra forrige års prosjekt, elevens skisser og deres møte med Edens Have (stedet), våre aktive demonstrasjoner og visninger, sammen med tilbakemelding i form av en historie om Marieke, påvirke elevens opplevelse av sitt arbeid i 2016?

Igjen må vi dømme utfra våre iakttagelser og elevenes svar, og holde fast på et sitat fra Bandura:

«modellæringens vesen er å påvirke til overføring av kunnskap til iakttakerne, for slik å medvirke til at deres respons kan forvandles til nye mønstre» (fritt oversatt). «Kunnskap» kan slik formidles ved fysisk demonstrasjon, bildevisning, eller verbal beskrivelse (Bandura 1977).

Bandura definerer self- efficacy eller mestringsforventning som et individs tro eller tillit til egen motivasjon for å mobilisere videre motivasjon, kognitive ressurser og retninger på handlinger som trengs for å utføre en bestemt oppgave innen en gitt kontekst.

Dette er viktig for undervisning vis a vis elevene, men også som vi ser her, for elever som ønsker å akseptere den positive tilbakemeldingen de blir gitt. Bandura understreker betydningen av positiv respons og tilbakemelding uansett hva dette gjør for følelsene knyttet til deres aktuelle arbeid, og for videre utvikling og motivasjon for fremtidig arbeid (Bandura 1997 og 1998).

Vi har gjennom dette prosjektet erfart at samarbeid og integrering er viktige elementer. Elevene bruker hverandre som referanser og forbilder. De samarbeider med eldre elever, fremmedkulturelle og voksne. De lærer at de sammen kan skape noe spektakulært og levende. De ser at pileskuddene spirer, men også hvordan de kan dø dersom de ikke får riktig pleie. De kan undre seg over hvorfor røtter trenger mørke og jord for å trives, mens grener og blader trenger sol og lys.

Land-art viser disse elevene en aktivitet som kan bli et alternativ til innendørsundervisning. De er utendørs, og likevel lærer de å måle avstander, mengden med pileskudd, og å konstruere geometriske former.

Sist men ikke minst lærer de om bærekraft og økologi. De kan lage en kunstpark og en leikepark for alle alderstrinn, uten forsøpling av kunstige materialer av noe slag. Samtidig får de anledning til å reflektere over hva som kan være aktuelle aktiviteter i et bærekraftig samfunn. Som en av elevene nevnte, kan dette være et alternativ til å se TV hele ettermiddagen.

Det er svært mange ulike aspekter ved et slikt prosjekt, og samarbeid om kunst utendørs er kanskje det mest vesentlige for våre elevgrupper, i den alder de befinner seg. Betydningen av samarbeidet handler om eksistens i vår egen tid, og er kanskje prosjektets viktigste mål.

Avslutningsvis kan det føles viktig for oss voksne å se opp fra manus, og observere hva som er rundt oss. Kanskje føle den friske luften og friheten til å hvile øynene i den enorme himmelen over oss.

Anne-May observerte to femåringer idet de oppdaget en annen side av voksenlivet inne i det Gustav Klimt inspirerte flettverksbygget, «Livets tre»:

Jeg hadde ganske enkelt kontortid på min mobiltelefon inni en av spiralene en varm vårdag i mai. Plutselig kom disse to, en gutt og en pike, løpende inni tunnelene. De ble litt

forbauset over å se en voksen person liggende der inne på bakken. Jeg fortalte at dette var mitt kontor.

*–Mmmm, da bor vi i rommet ved siden av da? sa den ene til den andre.
Så flyttet de inn ved siden av meg!*

En 13-årig elev skriver:

Det betyr mye for meg, og jeg håper det inspirerer andre. Det er fint at andre kan ha glede av det vi lagde, særlig siden det var hardt arbeid. Jeg la mer enn hjertet mitt i arbeidet. Det er fint å kunne vise andre hva vi kan gjøre med naturen. Jeg er veldig glad for at noen likte mitt arbeid, og at de kan leike i det, og se hvor vakkert og coolt det er. Det var fint å være en del av noe som var så morsomt!

Disse refleksjonene er basert på elevens self-efficacy eller økende mestringsforventninger. Opplevelser som dette tar kanskje elevene videre i deres utvikling til ansvarsbevisste, følsomme og hele mennesker.

Konsekvenser og konklusjoner

- Dersom våre skolepolitikere mener at dette arbeidet har betydning, må vi vektlegge grønne bærekraftige verdier i lærernes kunstutdanning.
- Lærerne må se sammenhengen mellom natur, økologi, forskning og matematikk på den ene siden, og kunst, kreativitet, estetikk og modellering på den andre siden.
- Samarbeid og gruppearbeid må bli grunnleggende metoder i grønn og naturbasert kunst.
- Omsorg for natur, økologi, levende liv og samarbeidspartnere må bli sentrale elementer nasjonale og internasjonale tester.
- I dagens samfunn lever mange elever sine liv foran digitale media. Dette kan føre til nummenhet (likegyldighet) i forhold til virkeligheten og fysisk naturbasert liv, Jan van Boeckel, *At the Heart of Art and Earth*, Alto University 2013.
- Når vi arbeider slik, blir elevenes fysiologiske kropper satt inn i naturens utfordringer.
- Ved siden av de estetiske utfordringene, har elevene lært hvordan de skal plante i naturlige omgivelser, og å stelle og pleie plantene.
- I arbeid som beskrives i vårt prosjekt, blir elevenes fysiske kropper utfordret i forhold til virkelige naturopplevelser.

- Neste år bør skolen utfordre dem på å beskjære årets skudd. Disse kan også brukes i en elevbedrift til salg for hage- og kunstinteresserte til planting i hager som hekker, tunneler, skulpturer eller hytter

Estetiske kvaliteter

De estetiske kvalitetene i prosjektet er blant annet ivaretatt ved at vi viste eksempler på land-art, som «The Spiral Jetty in Utah» av Robert Smithson, 1970.

Deretter Gustav Klimt «The tree of Life», 1905. Dette som en grunninnføring for vårt grønne kunstprosjekt.

Som prosjektledere var vi nøye med planteteknikk, veving, fletting, surring og binding, samt at alle skulle se og oppleve helheten i det kunstverket som vokste frem.

Verket ble grønnere og grønnere etter hvert som tiden gikk. Etter to måneder var det på sitt vakreste. Etter hvert kan det oppleves som for tett av grønne nye skudd. Disse kan evt flettes inn i helheten, eller beskjæres en gang i løpet av en sesong. Dette valgte vi å vente med til neste vår. Da kan elevene få en mulighet til selv å høste og selge nye skudd til hageinteresserte i sin omgangskrets.

Det som varmer våre hjerter, er de situasjonene som beskrives ovenfor, der barn opplever stedet som inspirerende i sin lek, der de medskaper i sin fantasi på grunnlag av noe som allerede er laget, som tilfellet med Marieke og de to barna i Anne-Mays fortelling. Og videre at ungdomsskoleelevene som har laget verket opplever denne typen innlevelse og lek som inspirerende, rørende og vakkert. Elevene gir «voksne» reaksjoner på mindre barns innlevelse og medskapning. Kanskje vi her berører en kjerne i hverdagesestetikkens vesen? De små barna som synes det er stas at «de store» har laget verket, og «de store» som synes det er rørende, vakkert og sterkt at noen gir tilbakemelding på deres arbeid. De unge blir sett, og de kommuniserer sitt verk gjennom andres opplevelser, og sitt kjennskap til disse opplevelsene, som de fikk i spørsmål 16 i det aktuelle spørreskjemaet.

Vi snakker igjen om modellering, og enda mer om betydning av kreativitet i enhver skapende og kommunikativ sammenheng.

Installasjonen gir tydeligvis positive naturopplevelser for de besøkende. Og når de får anledning til å formidle slike følelser tilbake til «kunstnerne» oppstår en positiv synergieffekt som gir styrket selvtillit for fremtidige handlinger. Selv om disse erfaringene ikke formidles tilbake, kan vi håpe at de påvirker de besøkendes lekne fantasier. Kanskje til og med mer i utendørsarenaer, der besøkende kan til tider føle seg mer fri fra å bli observert.

Konsekvenser for Kunstutdanningen

Kunstformidling som hadde som hensikt å inspirere til estetisk arbeid med pileflettverk i naturen.

Elevene arbeidet videre individuelt og i grupper med å lage skisser, inspirert av Gustav Klimts maleri. De diskuterte på estetisk grunnlag hvilken design de skulle velge fra gruppens side.

De lærte å behandle jord og pil som kunstmaterialer, og grensakser, spett og surregarn som verktøy til bruk i en grønn kunstutdanning utendørs.

De betraktet med stor iver prosjektgruppens demonstrasjoner av ferdigheter i håndverk, på samme måte som mester og svenner i før- modernismens kunstopplæring i rennesanseverkstedene.

De iakttok de kalkede linjene som omfattet deres egne sirkelformet tegnede rom, fulgte linjene nøyaktig med 20 cm dype spettehull, regelmessig med 20 cm mellomrom.

De tok skudd fra høyre rad og bandt sammen med skudd fra venstre rad med naturbasert surremateriale. Slik konstruerte de levende grønne tunneler og rom. Dette for å designe og lage en installasjon der naturen kunne overta der elevene sluttet. Slik går kunstverket inn i et samspill mellom kunstner (elvene) og naturen.

Matjord, sol, og vann gir sammen grønne knopper og skudd som blir nye grener og blir til et kunstverk mellom menneske og natur, mellom himmel og jord. Elevene likte å konstruere Livets tre. De elsker å vise det for familien sin og vennene sine, og å leke og være i den.

Aller mest liker de å høre at denne grønne installasjonen kan glede andre barn. Kunst og håndverkslærere vil se at dette kan være den ultimate kunsttimen i et fremtidig bærekraftig samfunn.

Verket vokste inn i postmodernismen da elevene utførte sitt estetiske arbeid i det offentlige rom, som i performance-kunsten. Publikum spaserte forbi, og stilte spørsmål mens elevene arbeidet på konstruksjonen.

Anne-May videodokumenterte deler av prosessen, og videoproduktet kan ses av elever, lærere, foreldre og andre interesserte på Vimeo.

Elevene ble oppfordret til å dokumentere sitt eget arbeid visuelt med sine telefoner, for deretter sammen med elevene å arbeide i photoshop i kunst og håndverkstimene.

Vi ønsket også å vektlegge verkets betydning for kunsten, kunstutdanningen, for elevene som bygget den og for de besøkende som gikk inn i installasjonen, og så at dette var et resultat av unge menneskers streben etter å utvikle en bærekraftig fremtid.

Derfor har vi grunn til å tro og håpe på at også kunstutdanning må kunne bli en prioritert arena for vår klodes utvikling.

Det grønnes!

Referanser

Bandurra, Albert:

- “Social learning Theory”, Prentice hall Inc. 1977
- “Self-efficacy and health behavior”, Cambridge University Press. 1997
- “Exercise of agency in accenting the positive”. Delivered at the meeting of the American Psychological Association, San Francisco, 1998.

Bronfenbrenner, Urie “The Ecology of Human Development, Educational perspectives. Harvard University Press, 1979

Boeckel, Jan van “At the Heart of Art and Earth”, Aalto University, School of Arts, Design and Architecture 2013

Csikszentmihalyi, M. “*Finding Flow: The Psychology of Engagement with Everyday Life*”, Basic Books, New York, 1997.

Drosde, Magdalena “Bauhaus- Bauhaus archive 1919-1933”, Benedict Taschen1998.

Flam, Jack, “Robert Smithson: The Collected Writings”, University of California Berkley, 1986.

Fliedl Gotfred, «Klimt», Taschen 1990.

Hajkala, Jokela, Lasseheiki, Turto, Valkepää, "Mark of the Forest, environmental artists in Finland", Artist- group, edition 1000, printing house. Print 20.fi, 2011

Huhmarniemi, Maria; Jokela, Timo; Vuorjoki, Susanna:

"Talven Taito Winter Skills", Oy Sevenprint Ltd., Rovaniemi 2003.

Jokela, Timo,

- "From Environmental Art to Environmental Education", UIAH 1995.
- "Wanderer in the Landscape- Reflections on the relationship between art and the northern environments.. Landscape and Western art, Oxford University Press 1999.

Lenontiev, Alexei Nicolaevitj "The Development of Mind", a reproduction of the Progress Publishers 1981

Næss, Arne "Økologi Samfunn og Livsstil", Oslo, Bokklubben Dagens bøker, 1999

Pererira, Tony (PhD), The Journal of record 2016, "Eco-Sustainability: A Revolution in Education"

Sørenstuen, Jan-Erik: - «Levende Spor», Fagbokforlaget, Bergen 2011

-«Land art/ miljøkunst og Estetisk dokumentasjon i kunst og håndverk i allmenn og førskolelærerstudiene i Norge, HiA, 2004

- «Levende rom», artikkel i "Uderommet", Dansk pedagogisk tidsskrift nr 4, 1999

Hermansen, Pål, Tonoian, Astri, «LandSkapt kunst i natur», Tellus Forlag 2015

Østergaard, Edvin «Bedre skole» (Bedre skole) nr 4, artikkel 2013.

Vygotskij, Lev. (1930-78) "Mind in Society", Cambridge, MA: Harvard University Press.

Wallin, Karin "Et barn har hundra språk", Utbildningsradioen, Stockholm 1982.

Warncke, Carsten Peter, "Pablo Picasso: 1881-1973" (Big Series Art), Taschen 1998.

Weintraub Linda "Environmental Mentalities: Twenty-Two Approaches to Eco-Art, Advant Guardians og Artnow Publications, 2007

Offisielle læreplaner for grunnskolen og videregående skole, med åpninger for land art i kunst og håndverksundervisningen:

- L-97, Læreplan for den 10-årige grunnskolen, Det Kongelige Kirke og Utdanningsdepartement, Oslo, 1997.
- Kunnskapsløftet, Læreplan for grunnskole og videregående skole, Utdanningsdirektoratet, Oslo 2006

- Læreplanverket (pågående endringer), Utdanningsdirektoratet, 2016
- Måltrettet arbeid I barnehagen”, Familie- og Forbrukerdepartementet, Universitetsforlaget 1983

Internet-kilder:

- Crump, James, “Troublemakers- the story of land art” (NY, FF-53) 2015, <http://troublemakersthefilm.com/>
- Fossnes, Anne-May, <https://www.youtube.com/watch?v=gLhyPkDCJ0> , Grimstad 2015
- Sørenstuen, Jan-Erik «Dancing Flowers» <http://home.uia.no/janes/Dancing-ny.pdf> University of Agder, Grimstad 2008.
- Sørenstuen, Jan-Erik “Klimatoppmøtet kan endre skolens innhold” artikkel i Agderposten 18. januar 2016 <http://www.pressreader.com/norway/agderposten/20160118/281930246985037/TextView>

Også vinteren kan tilføre nye estetiske dimensjoner til et arbeid av denne typen.